

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 27-05-2004

1.

Πράγματι, τα προαναφερθέντα αποτελούν κυρίαρχα χαρακτηριστικά της ποίησης του Ελύτη, που πιστοποιούνται – σαφέστατα- και στο δοθέν ποίημα.

Συγκεκριμένα:

- Σε ολόκληρο το ποίημα, ο ποιητής οδηγεί την Κόρη / Ποίηση σε μια προσέγγιση του κόσμου, με τη συμμετοχή όλων των αισθήσεων. Αυτό το επιτυγχάνει με τη χρήση αντίστοιχων εικόνων. Χαρακτηριστική, εξ αυτών, είναι η εικόνα που δημιουργεί η αναφορά : «μανταρίνι και άψινθο» του στίχου 4, εικόνα που μας μεταφέρει συνεκδοχικά στην κοιτίδα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, την Ιωνία, και που γίνεται αντιληπτή τόσο με την αίσθηση της όσφρησης, όσο και με αυτή της γεύσης.
- Επιθυμία του ποιητή είναι να στείλει την Κόρη / Ποίηση να μαθητεύσει στην Ιωνία, εκεί όπου γεννήθηκε και πρωτοκαλλιεργήθηκε ο ποιητικός λόγος και ο φιλοσοφικός στοχασμός, εκεί όπου –με άλλα λόγια- βρίσκονται οι ρίζες της ελληνικής παράδοσης. Μάλιστα, ο τρόπος για να γνωρίσει αυτόν τον πολιτισμό είναι –όπως πιστοποιήθηκε πιο πάνω- να προσπαθήσει να τον συλλάβει με τις αισθήσεις. Αν προσπαθήσει δηλαδή ν' ακούσει, θα φτάσουν στα αυτιά της διηγήσεις για το πώς η ιστορία του Ελληνισμού εξελίσσεται, πως από την περίοδο της ακμής έχει απομείνει σήμερα μόνον ο απόηχος («... και να ακούσεις πώς η μοίρα ξεγίνεται και πως από λόφο σε λόφο συνεννοούνται ακόμα οι μακρινοί μας συγγενείς», στίχοι 7-10).
- Μετά την ιστορική / εθνική παράδοση ο ποιητής οδηγεί την Κόρη / Ποίηση να προσεγγίσει την παράδοση της Ορθοδοξίας, ξεχωριστή – είναι αλήθεια - πτυχή της ελληνικής παράδοσης, συνολικά («Να μου αντιγράψεις

τις αντιφeggiές στην οροφή από τα Κυριελέησον και τα Δοξα Σοι», στίχοι 15-16).

- Στη συνέχεια, η Κόρη / Ποίηση έρχεται σε επαφή με την ελληνική φύση. Στους στίχους 17-18 («Και με λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω»), η ελληνική φύση περιορίζεται σε στοιχεία της θάλασσας, αφού αυτός είναι ο αγαπημένος / κυρίαρχος χώρος της ποίησης του Ελύτη.
- Τέλος, ο ήλιος – κεντρικό σύμβολο της ποίησης του Ελύτη - άλλοτε ταυτίζεται με την ελευθερία, άλλοτε με την ευτυχία, άλλοτε με την ίδια την ελληνικότητα. Ο ποιητής, οδηγώντας την Κόρη / Ποίηση στα θεμελιακά στοιχεία της ζωής («Στο πυργάκι του φάρου το καταμεσήμερο να γυρίσεις τον ήλιο», στίχοι 6-7), επιθυμεί να της φανερώσει τη μεταφυσική διάσταση του ήλιου, να φτάσει μαζί της ως το κέντρο της έμπνευσής του. Άλλωστε, η αναφορά στον Ηράκλειτο, ως κορυφαίο εκπρόσωπο του Ιωνικού στοχασμού (στίχος 23), δεν είναι τυχαία επιλογή. Ο συγκεκριμένος φιλόσοφος θεωρούσε ως αρχή και ουσία των όντων τη φωτιά, ενώ ο ήλιος –όπως ειπώθηκε– είναι κυρίαρχο θέμα στην ποίηση του Ελύτη.

2.

Ο Ελύτης είναι από τους πρώτους Έλληνες ποιητές που ασπάστηκαν τον υπερρεαλισμό, από τον οποίον -στη συνέχεια- απομακρύνθηκε. Το δοθέν ποίημά του είναι διάσπαρτο από ανάλογα στοιχεία.

Συγκεκριμένα:

- Ο τίτλος, αλλά και η επανάληψή του στον πρώτο στίχο του ποιήματος, σηματοδοτούν μια τρυφερή επίκληση που παραπέμπει σ' ένα μικρό αγνό κορίτσι, στο οποίο προσωποποιείται η θάλασσα του Αιγαίου, αλλά και η ίδια η ποιητική τέχνη του Ελύτη. Η διπλή αυτή προσωποποίηση όχι μόνο μεταφέρει την αύρα της ελληνικής θάλασσας στο συγκεκριμένο ποίημα (η θάλασσα, επίκεντρο στην ποίηση του Ελύτη), αλλά και αποτελεί έντονο υπερρεαλιστικό στοιχείο, αφού ένα

δεκατριάχρονο κορίτσι δε δύναται ούτε ν' αποτελεί, ούτε να κατέχει τις μαγικές ιδιότητες είτε της θάλασσας, είτε – πολύ περισσότερο – της ποίησης.

- Στους στίχους 10 και 11, οι μακρινοί απόγονοι του ποιητή μοιάζει «να κρατούν τον αέρα σαν αγάλματα». Υπερρεαλιστική εικόνα που – φυσικά – παραπέμπει στον απόηχο του ακμάζοντος, κάποτε, ελληνικού πολιτισμού.
- Στη συνέχεια και στους στίχους 15-16, η παράδοση της βυζαντινής υμνολογίας αισθητοποιείται με μια υπερρεαλιστική εικόνα, που γίνεται αντιληπτή, κυρίως, με την όραση: «Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στη οροφή...».
- Τέλος, αφού η Κόρη / Ποίηση έλαβε όλα τα στοιχεία της ελληνικής παράδοσης, δε μένει παρά να τα μεταγγίσει στη συνείδηση του ποιητή. Στη διαδικασία της μύησης – ερωτικής ένωσης, ο ποιητής γίνεται τώρα ο «μαθητής» που έρχεται σε επαφή με τα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού. Αυτά τα στοιχεία αποτελούν, πλέον, τον πυρήνα της ποιητικής του υποδομής. Η ερωτική αυτή ένωση είναι, επίσης, ένα χαρακτηριστικό υπερρεαλιστικό στοιχείο, από το οποίο προκύπτει ότι η σχέση του Ελύτη με την Ποίηση είναι μια σχέση καθαρά ερωτική.

3.

Τα χαρακτηριστικά της Κόρης / Ποίησης, στην οποία προσωποποιείται η ίδια η ποίησή του, στο συγκεκριμένο ποίημα του Ελύτη, συμφωνούν απόλυτα με τις παρατηρήσεις του Στέφανου Διαλησμά.

Συγκεκριμένα:

- Ο Ελύτης, στο συγκεκριμένο του ποίημα, δεν επιλέγει μία όποια κοπέλα, για να προσωποποιήσει σε αυτήν την ποίησή του, αλλά μία κοπέλα «δεκατριώ χρονώ», που μόλις έχει μπει στη εφηβεία και αρχίζει να ολοκληρώνεται ως γυναίκα. Επομένως, δεν έχει γνωρίσει τον έρωτα, που θα ολοκληρώσει τη γυναικεία

φύση της, είναι αγνή και στερείται εμπειριών. Λόγω ηλικίας, είναι επιπλέον όμορφη και δροσερή. Ο ποιητής είναι, άρα, εκείνος που θ' αναλάβει να της γνωρίσει τον κόσμο και να τη διαμορφώσει πνευματικά, μια διαδικασία που θα διαρκέσει όσο απαιτούν οι προσδοκίες του.

- Από τη στιγμή που η Κόρη / Ποίηση έλαβε όλα τα στοιχεία της ελληνικής παράδοσης, δέχτηκε τις επιδράσεις του ελληνικού πολιτισμού, μύηθηκε στην ελληνική φύση, έχει όλα τα στοιχεία που επέλεξε γι' αυτήν ο ποιητής κι έγινε η ίδια φορέας του ελληνικού πολιτισμού. Δεν έμεινε, λοιπόν, παρά να τα μεταφέρει όλα αυτά στον ίδιο τον ποιητή. Και με ποιόν άλλον τρόπο να το πράξει, πάρα μέσα από τα δώρα και τη μαγική επενέργεια του έρωτα; Και φυσικά ο ποιητής δε θα ήταν σε θέση να δεχτεί αυτά τα δώρα, αν ο ίδιος δεν είχε προνοήσει να στείλει την Κόρη / Ποίηση στις πηγές της έμπνευσής του. Νομίζω πως πρόκειται για ποίημα από αυτά που ο Διαλησμάς είχε στο μυαλό του, προκειμένου να διατυπώσει την προηγηθείσα θέση του.

4.

Από το στίχο 12 κι εξής, μετά την επαναλαμβανόμενη επίκληση, η Κόρη / Ποίηση, «με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα», μεταφέρεται σε μίαν άλλην εποχή, που τη χαρακτήριζε η αγνότητα. Ο ποιητής –με αυτόν τον τρόπο– οδηγεί την Κόρη / Ποίηση στην πρόσφατη παράδοση της Ιωνίας, στη Σμύρνη. Όμως, αυτό θα γίνει μέσα «απ' το παράθυρο», ανεπίσημα και κρυφά, αφού πια η Σμύρνη δεν είναι ελληνική. Αλλά, μέσα σε αυτήν την πόλη – σταθμό της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, ο ελληνικός πολιτισμός επιμένει να επιβιώνει, «ως μνήμη και ως αίσθηση ζωής».

Μετά την εθνική παράδοση, ο ποιητής οδηγεί την Κόρη / Ποίηση να προσεγγίσει την παράδοση της Ορθοδοξίας, που αποτελεί ένα ξεχωριστό κομμάτι του πολιτισμού μας. Έτσι, ολοκληρώνεται η επαφή με τις ρίζες του πολιτισμού, με την

ελληνική παράδοση, συνολικά. Η παράδοση της βυζαντινής υμνολογίας αισθητοποιείται με μια υπερρεαλιστική εικόνα και με την αναφορά δύο φράσεων, από τις γνωστότερες των ύμνων της λατρείας μας. Στη συνέχεια, η Κόρη / Ποίηση έρχεται σε επαφή με την ελληνική φύση, ένα ακόμη στοιχείο της ποίησης του Ελύτη. Στους στίχους 17-18, η ελληνική φύση περιορίζεται σε στοιχεία της θάλασσας, αφού αυτός είναι συγκεκριμένα ο κυρίαρχος χώρος της ποίησής του. Και, με τη γνωριμία με τη φύση, ολοκληρώνεται ο κύκλος της μαθητείας της Κόρης, η οποία επιστρέφει, έτοιμη να μεταλαμπαδεύσει στον ποιητή τις αξίες, με τις οποίες προικίστηκε.

5.

Ενώ ο στόχος των δύο ποιημάτων είναι διαφορετικός, παρουσιάζουν αρκετά κοινά σημεία, ως προς το περιεχόμενό τους.

Και στα δύο ποιήματα, κυριαρχεί η γυναικεία παρουσία, («η Κόρη / Ποίηση» στο ένα, «η Κυρά, η θαλασσινή και η στεριανή» στο άλλο).

Και στα δύο ποιήματα, η γυναικεία παρουσία μοιάζει να προσεγγίζει / εκφράζει στοιχεία, όπως το φυσικό τοπίο με τις ομορφιές του («... την κάψα του Αλωνάρη», «ντυμένη μ' αμπελόφυλλα», ...), τη θρησκεία («σαν Παναγιά Αιγιοπελαγίτισσα»), την ιστορική παράδοση («κρατώντας στην ποδιά σου ένα καράβι – μικροκάραβο»).

Και στα δύο ποιήματα είναι κυρίαρχη η μαγική / μεταφυσική επενέργεια του ήλιου.

Και στα δύο ποιήματα κυριαρχούν οι εικόνες, που γίνονται αντιληπτές όχι τόσο μέσω της λογικής, όσο μέσω των αισθήσεων.

Πρόκειται για ποιήματα με έντονα υπερρεαλιστικό χαρακτήρα, που – κυρίως – υμνούν την ομορφιά του ελληνικού φυσικού τοπίου και την τεράστια αξία της ελληνικής παράδοσης, ιστορικής και θρησκευτικής. Άλλωστε, δε θα ήταν δυνατόν ποιητές, του διαμετρήματος του Ελύτη και του Ρίτσου, να μην εμπνευστούν και να μην καταξιώσουν – με την ποίησή τους –

**το μοναδικό ελληνικό φυσικό τοπίο και την αστείρευτη
ελληνική παράδοση.**

